శ్రీ

# పార్వతీపరిణయము

## హరికథ

గ్రంథకర్త

శ్రీ రామకవచము అనంతశాస్త్రి

నారాయణపురము.

నల్లగొండ జిల్లా.



గుంటూరు

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము

1937

 [వెల 0-8-0

| | | |
|---|---|---|
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

Rama Kavachamu
Anantha Shastri
Parvati parinayamu hari katha

# పార్వతీపరిణయము

## హరికథ



గ్రంథకర్త

శ్రీరామకవచము అనంతశాస్త్రి

నారాయణపురము

నల్లగొండజిల్లా.

గుంటూరు చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము

ప్రథమముద్రణము

500 కాపీలు

19[illegible]7



[వెల 0-8-0

# కృతిసమర్పణము



తే. గీ. సుతునిసంతాన మిలలోనఁ • జూడనైతి
సనుచుఁ జింతింపవలదు నీ • యాత్మయందు
తండ్రి! కృతికన్య నీదు హ • స్తముల నిడెద,
నింక లాలించుకొనుము శ్రీ • కృష్ణయాఖ్య!

## పండితాభిప్రాయము

సీ. పద్యపద్యమ్మునఁ • బ్రథితగీర్వాణవా
క్సంధానపరిచితి • సందడించు
గద్యగద్యమ్మునఁ • గమనీయవిషయస్వ
భావవర్ణనరీతి • భాగ్య మమరు
గేయగేయమ్మునఁ • గీర్తనీయలయప్ర
చారపూర్వకరాగ • సరణి దేలు
భావభావమ్మునఁ • బరమేశసత్కథా
స్మరణకృతోత్సాహ • మహిమ దనరు
గీ. త్వద్రచితమాన్యపార్వతీ • పరిణయాఖ్య
హరికథాకావ్య మానంద • కరము సుమ్ము;
ఉరుయశోవ్యాప్తిఁ గనుత నీ • యుద్యమమ్ము
అలఘుకవితాప్రశస్తి! య • నంతశాస్త్రి!

ఇట్లు,
జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి,
సహస్రావధాని.

శ్రీమజ్జగదంబాయై నమః.

# పీఠిక

పాఠకమహాశయులారా!

శ్రీపరమేశ్వరీ నిర్హేతుకానుగ్రహమున నాకుఁ బదునాల్గువత్సరముల ప్రాయముననే సాక్షాత్కరించినకవితాకన్య నూతనమైనది కాకపోయినను గ్రంథరచనమాత్రము నూతనమైనదని చెప్పక తప్పదు. ఆదినుండియుఁ జిల్లరపద్యములనో గేయములనో శక్తికొలఁది నల్లుచునే యుంటినిగాని ప్రస్తుతపరిస్థితులనుబట్టియు, నాతండ్రిగారి యనుభవమునుబట్టియు నేపొత్తమును వ్రాయుటకు సాహసించనైతిని. పూర్వమునుండియుఁ గవిజనమునకు సామాన్యముగా నుండిన కృత్యాద్యవస్థలకన్న నిప్పటికృత్యనంతరావస్థలు గొప్పవని నాబోంట్లంద ఱెఱిఁగినవిషయమే. ఈవైరాగ్యభావముచేతనే దాదాపుగా నిరువదిరెండుసంవత్సరములవఱకు నేవియో చిల్లరపద్యగీతాదుల నల్లి కవితాకన్య నోదార్చుకొనుచుంటిని. భావసంవత్సరాంతిమమాసములనుండి నామిత్త్రోత్తముఁడగు బ్ర॥ వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యదాసుగారి ప్రోత్సాహబలమున నాచే రచియింపఁబడిన నాలుగు హరికథారూపగ్రంథములలో నిదియె మొదటిదిగాన దీనినే మున్ముందు ప్రచురింప నెంచితిని. ఇయ్యది యువసంవత్సర చైత్ర శుక్ల ౧౪ నాఁడు దేవలమ్మ నాగవరగ్రామమున శ్రీరామచంద్రస్వామి యుత్సవసమయమునఁ బైదాసుగారిచేతనే ప్రవచనముసేయఁబడినది. వే॥ బ్ర॥ మల్లాది దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగా రాసభ కధ్యక్షత నంగీకరించి తదాస్థానమును మఱింత శోభింపఁజేసిరి. కథానంతరమున శ్రీరామచంద్రాలయకార్యనిర్వాహకసభ్యులచే దాసుగారి కొక బంగారుపతక మర్పించఁబడెను.

ఈవిధముగా నాకృషిని సఫలమొనర్చి కథాప్రవచనమునకు సౌకర్యములు సేకూర్చినతద్గ్రామయజమానులును, ఉత్సవాదికార్యధూర్వహులు నగు మ॥ రా॥ వరకాంతము లింగారెడ్డిగారికిని, తదాత్మజునకును, తత్సహోదరపుత్రులకును, దంగెళ్ళపల్లి గ్రామయజమానులగు మ॥ రా॥ ముస్కు అనంతారెడ్డిగారికిని, తత్పుత్రత్రయమునకును నాకృతజ్ఞతలు తెలుపుచు వారిసాహాయ్యమును మఱవఁజాలను. మఱియుఁ గడునోపికతో నాగ్రంథములను విమర్శించి సదభిప్రాయము నిచ్చిన వే॥ బ్ర॥ జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి సహస్రావధానులుగారికిని దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారికిని, సుబ్రహ్మణ్యదాసుగారికిని నాసర్వప్రయత్నములకు సర్వదా చేయూఁతనిచ్చుచుండు ఏలేశ్వరం వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారికిని నాయభివందనము లర్పించుచున్నాఁడ. పాఠకమహాశయులిందలిగుణములనే గ్రహించి యానందించి యాశీర్వదింతురుగాక. ఈనాచిన్నిపొత్తము సర్వజనసమాదరణమును బడసి చిరకీర్తి నొందుఁగాక యని శ్రీశ్రీ పరమేశ్వరిని బ్రార్థించువాఁడ.

ఇట్లు,

బుధజనవిధేయుఁడు

శ్రీ॥ అనంతశాస్త్రి.

శ్రీ

శ్రీమజ్జగదంబాయై నమః.

# పార్వతీపరిణయము

## హరికథ

శా. శ్రీమాహేశ్వరిపాదపద్మముల నా ♦ చిత్తంబు సేవించుచుం
బ్రేమాళుల్కరుణాకటాక్షముల నా ♦ విశ్వాంబ నన్జూచుచుం
సీమాతీతమహత్త్వసంపదలచేఁ ♦ జెన్నొందునాతల్లి కే
యీమాటల్దలవంచి మ్రొక్కెద మదీ♦యేచ్ఛాఫలప్రాప్తికై.

క. ఏపనినైనను మిక్కిలి
యోపికతోఁ జేయవలయు ♦ నోవిఘ్నేశా!
తేపకు నీకే మ్రొక్కెద
నోపికఁ జెడనీకు తప్పు ♦ లుంచకు తండ్రీ! 2

గీ. సరససంగీతసాహితీ ♦ స్తనయుగమున
దొరలునానందవిజ్ఞాన ♦ దుగ్ధములను
బోసి పెంచెద వోయమ్మ ♦ దాసజనులఁ
దనయులనుబోలె నీకు వం ♦ దనము వాణి! 3

—* గురుస్తుతి *—

సీ. దేహ మర్పింతునా ♦ దేహంబు నీయదే
కనిపెంచినాఁడవు ♦ గానఁ దండ్రి!

గేహ మర్పింతునా ♦ గేహంబు నీయదే
యెన్నఁ డార్జించితో ♦ యింటిపెద్ద!
ప్రాణ మర్పింతునా ♦ ప్రాణంబు నీయదే
నీనిజౌషధముల ♦ నిలిచె వెజ్జ!
జ్ఞాన మర్పింతునా ♦ జ్ఞానంబు నీయదే
చెప్పి చెప్పించిన ♦ గొప్పయొజ్జ!

గీ. పాత్రవేళాప్రదేశముల్ ♦ పట్టుపడియెఁ
గాని లే దెద్దియు న్నీది ♦ కాని దిందు
నక్షరజ్ఞానమనువుల ♦ భిక్ష మిడిన
ముఖ్యగురుఁడవు మునుముందు ♦ మ్రొక్కు లందు. 4

సీ. చెప్పినదే చెప్పు ♦ చిలుకపల్కులకు నెం
తో యుబ్బునల్పనం ♦ తుష్టులారా!
సరసరసాలవృ ♦ క్షములట్ల నానుఁడు
లరవాయిఁ గొననట్టి ♦ సరసులార!
గరళకంఠుఁడు సుధా ♦ కరునట్లు గుణమునే
గ్రహియించునట్టి స ♦ ర్వజ్ఞులార!
ఫలభారమునఁ దల ♦ ల్వంచి భూజములట్లు
కరుణఁజూపెడునుప ♦ కర్తలార!

ఆ. నీళ్లు మోసియైన ♦ నియతిమైఁ జరియించి
దుర్దినంబు లనక ♦ తోఁచినంత
యన్నపానవసతి ♦ నన్యులకుం జూపు
పూనిక వెలయుపుణ్య ♦ పురుషులార! 5

గీ. తెలిసి యొప్పులఁగూర్తునో ♦ తెలియకున్కి
తప్పులే వ్రాయుదునో యింత ♦ చెప్పలేను;
ఒప్పులే చూచి తలయూఁచు ♦ నెప్పరులకుఁ
దప్పు లేటికి సాధువా ♦ దములుదక్క. 6

మ. ధనమే దైవము పత్నియే గురువు త ♦ త్తద్భోగ్యభోగాదులే
ఘనమోగాదులు పుత్రులే కరణముల్ ♦ గామాదులే మోక్షసా
ధనసంపత్తు లటంచుఁ బిమ్మట నిరా ♦ ధారుండవై పోకు ర
మ్మనుచుం బిల్చెదుజ్ఞానదేవతను మా♦యం జేయు మూఢుం డిలన్.

మః భవబంధంబులఁ జిక్కి మానవుఁడు దు ♦ ర్వ్యాపారనిర్మగ్నతన్
శవమై భావభవాగ్నికీలలఁ దనం ♦ తన్ భస్మమై వెండియున్
వివిధాకారములన్ జనించుచు మదిన్ ♦ విజ్ఞానబీజంబు లే
క విమోహాంధువునందుఁ గూలునుగదా ♦ కామ్యగ్రహగ్రస్తుఁడై.

ఉ. జ్ఞాననిధానము న్వడసి ♦ కాదె మహామును లెల్ల మోక్షసం
ధానపథానుగాములయి ♦ తాపములం గడతేఱి రట్టివి
జ్ఞానమె మోక్షసాధనము ♦ గాని మఱొక్కటి గాదటంచు నెం
తేని వచించినా రనుభ ♦ వైకసుసిద్ధము లిట్టివాక్యముల్. 9

సీ. అజగర మేలాటి ♦ యత్నము ల్సేసెను
సరఘులయత్న మే ♦ సరణిఁ బోయె
తండ్రు లార్జించిన ♦ ధనరాసు లెందేగెఁ
దనయులకే వచ్చె ♦ ధన మదెట్లు
పసిబిడ్డ మాయమై ♦ పాఱె నదేలొకో
కదలఁ డెందుకు మూఢు ♦ గాళ్ళముద్ద
భాగ్యవంతునికడ్డు ♦ పండ దదేలొకో
ముష్టివానికి బహు ♦ పుత్రు లేల

గీ. అరసి యిది యెల్ల నారబ్ధ ♦ మనుచుఁ దెలిసి
తెలివిమాలి యహంకృతు ♦ ల్సలుపఁబోక
అనుభవజ్ఞానసాధనా ♦ యత్తమైన
పరమనిర్వాణపదవినిఁ ♦ బడయవలయు. 10

గీ. మఱియు శాఖామృగంబట్లు ♦ తిరుగుచుండు
మానసంబు నిరోధింపఁ ♦ గా నుపాయ
మేదియును లేదు త త్త్వస ♦ మీక్షదక్క
గాన మానసమున కిట్లు ♦ గఱపవలయు. 11

కల్యాణి - చతురశ్ర

తెలిసి తెలిసి నిన్నుఁ - దెలియవా మానసా
ఫలశూన్యము యీ - జగదాభాసా
కలలోఁ గాంచినవెల్ల నిజములా
కలదే నీరు మరీచిక మనసా !

మి. అలశుక్తిందోచురజతమున వల-యాకులఁ జేయఁగఁజాలుదు వేభల
అలవికానిపని కాసఁజేయరాఁ - గలదె సుఖము వలదు వలదు
సత్యము ॥ తె॥

చ. పంచకోశముల పరిశీలనచే - నంచితాత్మనిత్యత్వముచే
సంచితార్థము లవెవ్వనికో యో-చించి తెలియుమా యోమనసా!

మి. కించిద్జ్ఞవై యొందఁగాక నశి-యించి తిరిగి జన్మించి యాత్మనిటు
వంచించఁబోకు మాత్మానాత్మవి-వక్ష సేసి బ్రహ్మానంద మొందు॥ తె॥

క. ఈగతి నిజమును మదికి స
దా గఱపుచు నుండి విధివి ♦ భాసము లెల్లన్
దాఁ గావించుచు ఫల మెం
దేఁ గోరక యున్న జ్ఞాన ♦ మిలఁ గల్గదొకో ! 13

సీ. జ్ఞానంబు నిత్యంబు ♦ జ్ఞానంబు సత్యంబు
జ్ఞానమేకద దివ్య ♦ సాధనంబు
జ్ఞాన మానందంబు ♦ జ్ఞాన మనంతంబు
జ్ఞానమే మోక్షని ♦ భాన మరయ
అట్టిజ్ఞానంబు మా ♦ యాపరాభూతమై
మోహసాగరమున ♦ మునిఁగియుండు
నప్పు డజ్ఞానియై ♦ యంధుఁడై పురుషుండు
తన్నుఁ దాఁ దెలియక ♦ తప్పఁదోవఁ

గీ. బోవు నటుగాన విజ్ఞాన ♦ మును స్ఫురింపఁ
జేయ సంతతహరికథా ♦ మేయగేయ
ములను శ్రుతిపేయములుగాఁగ ♦ నలుపవలయు
ననుచుఁ జెప్పిరి పెద్ద లో ♦ యనఘులార ! 14

ఉ. కావున ఁ బెద్ద లెన్నఁగొను ♦ గాథలలో నొకపుణ్యగాథ మీ
కే వినిపింపఁగోరితి న ♦ దెట్లు ప్రసంగుదు శక్తి చిన్నదే
యేవిధిఁ గాన నీశ్వరుఁ డ ♦ దెట్టుల నింపొనఁగూర్చునో కొ మే
ధావులు సత్స్వభావులు స ♦ దస్యులు మీర లనుగ్రహింపుఁడీ.

గీ. అట్లుమా శ్లేష మస్వర్థ ♦ మై చెలంగు
పార్వతీపరిణయ మను ♦ పూర్వగాథ
హారికథారూపమునఁ జెప్ప ♦ నగుదు బుణ్య
పురుషులార! యనంతసు ♦ పోక్తి మిదియ. 16

# కథాప్రారంభము

—* మం జ రి *—

శ్రీమంతుం డబ్జాసనపుత్రుఁడు - చెలఁగుచుండు దక్షుండు
ధీమతి ప్రసూతి నాఁబరఁగినయువ - తిని బెండ్లాడె ఘనుండు
వేదశాస్త్రనిరతుండును బుద్ధిని - బృహస్పతికిఁ దుల్యుండు
వైదికాచారవర్తనశీలుఁడు - వదాన్యాగ్రగణ్యుండు
సంతతాగ్నిహోత్రి పాత్రితను బ్ర - హ్మంతవాని సరి దీటు
సంతు తఱచు కలదుగాని మఱి యా - సంతానముతో పాటు.

సీ. ఏశక్తి భువనత్ర ♦ యీగర్భ సంచల
త్ప్రాణికోటులకెల్లఁ ♦ బ్రాణశక్తి
ఏ తేజ మఖిలలో ♦ కైకభాసక మాచు
మొనయుచుండు నఖండ ♦ మూలతేజ
మేతల్లి లోకస్థ ♦ భూతజాలములను
గర్భమందున మోయు ♦ కన్నతల్లి

ఏరూప మీక్షింప ♦ నేరూప మనరాక
చెలఁగుచుండు నచింత్య ♦ చిత్స్వరూప

గీ. మట్టిదాదివ్య తేజంబు ♦ నాత్మజాత
గాఁగఁ బడసెను దక్షుని ♦ కర్మఫలము
నెన్న వశమానె వేయినో ♦ ళ్ళున్నయట్టి
పన్న గేశునకైనను ♦ బ్రహ్మకైన. 18

గీ. అట్లు దక్షుండు భాగ్యభో ♦ గ్యములచేత
ధనముచేతను సంతాన ♦ ధనముచేత
నీతిచేతను మిగుల వి ♦ ఖ్యాతిచేత
వెలయుచుండె జగన్మాత ♦ విధము వినుఁడు. 19

ఉ. దక్షునికూఁతురై పలువి ♦ ధంబుల ముద్దులుమూటగట్టుచు౯
లక్షణధన్యయయ్యు మహి ♦ ళామణియై సతినాఁ బరంగి ఫా
లాక్షు వరించెఁ దండ్రియును ♦ హర్షమునొందెను విప్రులంత మం
త్రాక్షత లిచ్చి వారిఁ గొని ♦ యాడిరి పాడిరి దేవగాయకుల్. 20

—* మంజరి *—

ఇట్లు లీశ్వరుని చేట్టఁబట్టి సతి - యెంతయు ముద మొప్పార౯
గట్టువిల్తుఁ డల్లుఁడౌట దక్షుఁడు - గర్వమందు మితిమీఱ౯
కొంతకాల మిటు లేగినంత దక్షుఁడు - బ్రహ్మక్రతుశాల౯
పంతగించి కొలుల ఱచె రుద్రుఁడు - ప్రణుతిసేయఁడని చాల౯
తన్నుఁ జూచి యందరందు ప్రత్యు - త్థానాదులు సేయఁగను
కనికని శివుఁ డిట్లుపేక్షించెనని - కఱచుచుండె నోష్ఠమును
లోకాలోకన లేక యాత్మ నవ - లోకించెడుపరశివుని
ఈకరణిఁ గ్రొవ్వి కొలుల ఱచువాఁ - డేమగునో కద తుదిని. 21

ఆ. కొఱవితోడఁ దలను ♦ గోఁకికొన్నట్టు లా
కాలకాలుతోడఁ ♦ గాలుఁ ద్రవ్వి
కండక్రొవ్వునఁ బగఁ ♦ గలిగించుకొన్న యీ
దక్షుఁ డెట్టిపాట్లఁ ♦ దవులఁగలఁడొ. 22

క. వీను౦ డీ ట్లుండిన దక్షుండు
దనపుత్రికనైనం బిల్వఁ ♦ దలంపఁడు మదిలో
దినములు మాసము లేండ్లును
జనుచుండఁగఁ జూచి యతని ♦ సతి యి ట్లనియెన్. 23

ఆనందభైరవి - త్రిపుట

నాథా! పిలిపింపవా యీ - నాటికైన నీకన్నబిడ్డను ॥నాథా॥
బాధగా నుండునుగాదా - పలుమా అనుచుంటిఁగాదా॥

మి. ఈధర నేతలిదండ్రిలు సుత - నిన్నినాళ్లు చూడక నిలుతురు
బోధపడదు యింతటికఠినతఁ - బూని తెట్లు నే నిల్వఁగఁజాలా ॥నా

చ. ఎన్నిపండుగ లెన్నిపర్వము - లెన్నిశుభములు జరుగుచుండె
కన్నపట్టిని బిలువకున్న - కంట నీరిడు మనలం దలంచి.

మి. ఉన్నవారిలోనం జిన్నది - యెన్నం డిట్లు రాకయున్నది
కన్నులఁగట్టినట్టు లున్నది-కన్నకడుపు దఱుగుకొనుచునున్నది॥నా

చ. ఆడుబిడ్డలఁ గన్నవారి క - హంకృతుల్ సెల్లఁగఁబోవు నే
ఊడునే బ్రహ్మానుబంధము - కూడునే యల్లుని సాధింప.

మి. నాఁడు యేమిజరిగెనో పోనీ - నేఁడె పోయి కూఁతు నల్లునిన్
దోడితెండు యేఁడులు గడవం-గూడదనుచు పెద్ద లనుచునుండిరి॥నా.

సీ. ఈవిధిం బ్రతిమాలు ♦ నింతిని దక్షుండు
కసరించి బెదరించి ♦ గద్దరించి
కోపించి విదిలించి ♦ కూడ నీమాటలు
పోపొమ్ము తిరిగి రాఁ ♦ బోకు మింక
పడంతి నీబిడ్డలు ♦ పదునేవురే యని
మఱి కడచూలును ♦ మఱచిపొమ్ము
పుట్టి చచ్చెనో లేక ♦ పుట్టలేదో యని
తలంచి నీమది దానిఁ ♦ దలంప కింక

ఆ. ననుచు నిష్ఠురోక్తు ♦ లాడెడువిభుఁ జూచి
కనుల నీరుఁ గ్రిక్క ♦ కొనుచు నేమి

యనఁగలేక పోయె • నంత దక్షుం డొక
క్రతువుసేయఁ దలఁచి • హితులఁ బిలిచి. 25

ఉ. యజ్ఞమొనర్తు నే శివున • కాహుతుల న్మఱపింతు వేడ్కతో
నాజ్ఞ యొసంగఁగావలయు • నందఱు గార్యముపట్ల నాదుభా
వజ్ఞులరై చరించఁగల • భారము మీతల నుండుఁ గావునన్
బ్రాజ్ఞులు మెచ్చఁగా యశమ•పారముఁగాఁగను జూడుఁ డిత్తఱిన్.

మ. అను చెవ్వారికి నెట్లుసెప్పఁదగునో • యవ్వారిగా వారి కా
పనులం జెప్పుచు విప్రవర్గనియత • ప్రారంభవేళాపునః
పునరాశ్రావణసంభ్రమున్నిజహృద • బ్జుఁడై విధానజ్ఞులా
మునులన్ బంధులఁ బిల్వ దూతలను వే•పొండంచుఁ బంపించినన్.

మంజరి

నలుదిక్కులఁజేని మునివరులకు వి - ప్రులకు దూత లిట్లనిరి
అలదక్షుఁడు యజ్ఞార్థము పిలిచెను - అందఱును రాఁగోరి
ఇలఁగలజన్మంబుల నిది క్రొత్తది - ఈశుఁ డింద రాఁబోఁడు
తలపెట్టినయీకార్యభరము మీ - తలపైఁ బెట్టెను నేఁడు. 28

ఉ. మీరు సదారపుత్రులయి • మీప్రియశిష్యులు బంధుకోటు ల
వ్వారలమిత్రవర్గము ల • వశ్యముగాఁ జనుదెంతురంచు న
వ్వారలచేత నెప్పు డేది • వాంఛితమో యని యెల్లవస్తు ల
వ్వారిగఁ గూర్చి దక్షుఁ డిటు•పంచెను మమ్ముల మీకుఁ దెల్పఁగన్

చ. అన విని మౌను లందఱు మ•హాముద మొందఁగ నంతఁ గొంద ఱీ
శునియెడ సాపచారుఁడయి • శ్రోత్రియకర్మఠుఁ డైనయంతనే
ఘనమగు కిల్బిషానలముఁ • గప్పునె ముప్పులు దప్పిపోవునే
కనికని పోవుటె ట్లతఁడు • గర్వి గదా తుది నేమిపుట్టునో ! 30

వచనము

అనుచుఁ గొంద ఱా యాగంబునకుఁ బోవెఱచి పోకయున్నను మఱికొంద ఱన్నిట సాటితేజీనవారు గావున దేనిని లెక్కఁగొనక కేవల కర్మఠత్వంబు ముప్పిరిగొన వేదవేదాంగపారగులయ్యును,

ఆది దేవుని యెడ నపచార మొనర్చినవార మగుదుమేమో యన్న శంక నేవంకం గానక, పోఁజూచుచున్న వారిని వెనుదగులుకొని "పెద్దలతోడి వారముగదా యిందు మనలోప మేమియుండు" నని మనస్సును సమాధానపఱచుకొనుచు, మొండిగుండె గలవారై నడచుచున్న కొందఱిని జూచుచుఁ ద్రోవ లరయుచు, పోవుచున్న వారిం జూచి పోఁజూచునంత గుండె తటతటలాడ ఆశ ముందునకును అనుమానము వెనుకకును లాగుచుండ నొకరి నొకరు పురికొలుపుకొని మనమేమి యధ్వర్యులమా - బ్రహ్మలమా - హోతలమా - కేవలసూపోదనములకు భూరిసంభావనలకే కదా పోవుచుంటిమి. ఇంతలో నేమి మునింగిపోవు నని వారిలో వారిని మందలించుకొని - " హా - నడవరు - అయ్యో ప్రొద్దాయె - లెండు లెం"డను పరస్పరాలాపంబు లెసఁగ నొకరినొకరు చూపించుకొనుచుఁ గనుసన్న చేసన్నలచేతను శిరఃకంపములచేతను ఒండొరుల యభిప్రాయములను గ్రహింపఁజాలక - ఏమేమియో రహస్యము లాడుకొనియు - " ప్రకాంతాల కేమిలెండు - శుక్రమసి సమృద్ధి - పరిషద్బాహుళ్యము - సరే ఆపోయాచా మిత్యాది వైదిక పరిభాష లాడుకొనుచు నడచుచున్న చిల్లర బ్రాహ్మణుల వెన్నంటి వృద్ధులు కొందఱు ఈశ్వరాపచారభీతియుఁ గుఱ్ఱలపైఁ బ్రీతియు మెండుకొన ననిష్టపరిహారార్థమై జాతవేదసేత్యాదిశ్రుతులం బఠియింపుచు - నరిగి .యరిగి కించిద్దూరస్థగమ్యస్థానులై దక్షాధ్వరవాటిం గనుమేర దూరమునఁ జూచి యుప్పొంగి గొంతులు సవరించుకొని నడికట్లు బిగియించుకొని శాలువలు సక్కఁపఱచుకొని తమతమశిష్యులం జేరంజీరుకొని పనస లందించుచుఁ జెప్పేఁడు చెప్పేఁడని, శ్రుతులం గలుపుకొని సంతలు సాగించి వల్లెల నేఁయించుచు నధ్వరశాలం బ్రవేశించి యచ్చటి ముఖద్వారమున లోపలి కేగి యం దమర్చియున్న వివిధయజ్ఞోపకరణంబులం దిలకించి ప్రాగ్వంశమును, ఆగ్నీధ్రశాలను, పత్నీశాలను సదస్యశాలయందలి బ్రాహ్మణబృందంబులం గని, యజమానశాలలో నున్న దక్షప్రజాపతిం జేరంజని నమస్కారమునకు మునుమున్నె యాశీర్వాదంబు లందించుచు వారిచేఁ దాము

బహూకృతులైనట్లు భావించుకొనుచు నుప్పొంగుచు భృగ్వాది ఋత్వి
గ్గణంబులకు నడుగక మున్నే తమతమ నామగోత్రాదు లెఱింగించుచు
మహానసశాల కరిగి యచ్చటనున్న నానావిధపాక సామగ్రులను శాక
పాకాదులను వీక్షించి యొక్కయెడ విడిసి యచ్చట నదివఱకే యున్న
నానాదేశాగతులైన బ్రాహ్మణులలోఁ బరిచితులైనవారి నడిగి క్రొత్త
వారి సమాచారములఁ దెలిసికొనుచు - అనవసరప్రసంగములను,
వ్యర్థప్రలాపములను, తెలిసి తెలియని లౌకికచర్యలను- తెగని వివాద
ములను, తగని ప్రతిపాదనములను లేనిపూర్వపక్షములనుకాని సిద్ధాంత
ములను, జేయుచున్నంత ఘంటానాదంబు వినవచ్చిన నది తమ్ము
నధ్వరశాల కాహ్వానించుచున్నదని తెలిసికొని యంద అందేగి చూడ
భృగుభగపూషాదిముఖ్యర్త్విక్కులచేఁ బరివేష్టింపఁబడి దక్షుండు వారు
సెప్పినచొప్పున నగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదివిధుల నిర్వర్తించి పిమ్మట నగ్ని
ముఖంబున స్వాహాకారంబుల నొక్కరొక్కరినిగా దేవతాగణంబుల
నాయాదేవతాకమంత్రములచే నొక్క రుద్రదేవతాకమంత్రముమాత్ర
ముచ్చరించక యాహ్వానించినంత నాదేవతలు వార్షించి విమానా
రూఢులై గుమిగూడి యాకాశమార్గంబునఁ జనుచున్నవారిం దిలకించి
యచ్చెరువొంది సతీదేవి యిట్లనియె. 31

తోడి - రూపకము

బృందారకముఖ్యులార! - యెం దేగెదరు
సందియమయ్యెను దెలుపుఁడు - సంతసమును జేకూర్పుఁడు ॥బృం॥
అందఱిట్లు గూడ నేల - తొందర పయనంబు లేల
ఇందుశేఖరుండుగూడ - విందుకు మీతోడ రాడ
మ. ఇందిరయును భాషాసతి - ఇంద్రపురంధ్రి మణియును
మందిరముల వీడి పతుల - కుం దోడై యే తెంతురే. ॥బృం॥
చ. ఏకార్యమునకుఁ బోయెద - రెవరు ప్రేష లిచ్చినారు
ఏ కేవల పుణ్యుఁడు మీ - కిష్టాన్నంబుల నిడునో.
మి. నాకాపురుషునివార్త వి - నంజెల్లిన మీ రిప్పుడు
సాకల్యముగాఁ జెప్పుఁడు - శ్రవణానందము గూర్పుఁడు ॥బృం॥

సీ. అనవుడు దక్షుండు ♦ యజ్ఞముం జేయుచు
నాహ్వానమును బంపె ♦ నాదరమునఁ
గావున జన్నంబుఁ ♦ గాంచి సత్కారంబు
లంది వేడుకతోడ ♦ విందు లందఁ
బోవుచున్నారమో ♦ పువుఁబోఁడి తెలియవా
యాతఁడు నీతండ్రి ♦ యగును గాదె
బహుయజ్వ బహుదాత ♦ పరమ కర్మిష్ఠుండు
కాలయాపనఁ సేయఁ ♦ జాల మింక

గీ. భువి ననాహూతులైనను ♦ సవనమునకు
నేగవలెనన్న యార్యోక్తి ♦ నెఱిఁగి కాదె
పోవఁగాఁ జూతు రెల్లవా ♦ రోవిశాల
నేత్రి యనిచెప్పఁ బతిఁజేరి ♦ యాత్రి మెప్ప. 33

కల్యాణి – రూపకము

మనవి వినుము ప్రాణనాథా – కనికరించు నామీఁద
వనితకోర్కెఁ దీర్చెదుపని – పతిదేకద భూతనాథ ॥మనవి॥

మి. అనితరవైభవముల మ – జ్జనకుఁడు జన్నమును సేయు
నని మునులును దేవతలును – జనుచుండిరి ముదమెసఁగను॥మనవి॥

చ. మనముగూడఁ బోవలదా మీ – మామగారి సవనముగద
మనను బిలువలే దనుకొనఁ – జను నే మనవారి మీఁదఁ

మి ననుఁబోలిన యాఁడుబిడ్డ – లనువుగఁ దమ పతులతోడ
మునుమున్నే చనుదెంతురు–ననుఁగనుఁగొన వాంఛింతురు ॥మనవి॥

మ ం జ రి.

ఈగతి వేడిన యిల్లాలిని గని – ఈశుఁడు దనలో నవ్వి
ఏగవలదు మనల నతఁడు మిక్కిలి – హీనులఁగాఁ గనుఁ గొ్రివ్వి
మునుబ్రహ్మలజన్నంపువాటికను – ననుఁ గని పేర్లిలుచునుండఁగ
గని పెద్దలు ఛీఛీయనుచుండఁగఁ – గలహమాడె నది యుండన్॥

ఉ. ఇప్పటికైన రాఁడు మది ♦ నెంతయు గర్వముఁబూనినాఁడు నా
తప్పులె యెన్నుచుండెఁ నతి ♦ ధైర్యముతోడ నిరీశ్వరాధ్వరం
బిప్పుడు సేయనెంచె నిది ♦ యే తుదిగాదటె బాంధవంబు కో
రొప్పులకుప్ప యాతనిమ♦దోద్ధతిఁ గప్పెదఁ జూడు మాతయున్.

చ. కనికని యెట్లుపోవనగుఁ ♦ గాంతరొ యింత యెఱుంగలేవె నీ
జనకుని త్రుళ్ళిపాటుగనఁ ♦ జాలనసహ్యముగాదె నీకు న
న్ననవరతంబు దూరుచుగ ♦ దా మనకేటికె కానిపొత్తు నే
విన నిటువంటిమాటలను ♦ బిల్వనిపేరఁట యెట్లుపోయెదో. 37

సీ. తరుణి! నే నిచ్చిన ♦ తారకమంత్రంబు
చాలదే కోటియ ♦ జ్ఞంబు లేల
మన కున్న యీతపో ♦ ధనము చాలక యున్నె
తరలాక్షి! లక్షల ♦ ధనమ దేల
ఎక్కి చరించ నీ ♦ యెద్దుండె చాలదే
అతివరో! వేలు వా ♦ హనము లేల
మనలఁ గొల్చెడి భక్త ♦ జనము చాలకయున్నె
పడతిరో! శతసంఖ్య ♦ బంధు లేల

గీ. ఇహపరంబుల సౌఖ్యంబు ♦ లీయఁగలుగు
నిగ్రహానుగ్రహములందు ♦ నేర్పు గొలుపుఁ
గృషిభరోద్వాహనములందు ♦ నేపు సూపు
సేవనార్పణవిధులను ♦ జేయఁగలుగు. 38

మంజరి

అనవుడు దాక్షాయణి మది విన్నం - దనము దోపఁ దల వంచి
మనమునందు పలుచందంబుల నను - మానించియు చింతింతి
తనవారలపైగల కూర్మిని సా - ర్థకము సేయఁగా నెంచి
వినయమొప్ప భర్తతోడననె నిజ - జనకుని తప్పు దలంచి. 39

సావేరి - రూపకము

నాథా ! మన్నింప భావ్యము - మనవారలుగదా ॥నా॥
సాధుమార్గచారుఁడవు - సకలధర్మరూపుఁడవు
క్రోధ మూన పాడియగున - కోమలపదకోకనద ॥నా॥

మ. ఈధర నినుఁబోలినదొర - నెందుఁగనము దయగనుము
బాధింపఁగఁ జూతురె తమ - వారల నెవ్వారలైన ॥నా॥

చ॥ జనకునింటిమేలుగాన - చరణ మాటి వేఁడుదాన
అనుమతించి నన్నెనను - బనుపుఁడు ముదమును గొలుపుఁడు.

మ॥ పనిదీరినతోడనె యొక - దినమైనను నిలువఁబోక
చనుదెంచెద దేవర మృదు - చరణంబుల సేవించెద. ॥నా॥

సీ. అని బ్రతిమాలు ని ♦ ల్లాలి మాటకు శూలి
తనపాలి గృహలక్ష్మి ♦ తన్నుమాలి
పోఁజాలె దింకఁ గాఁ ♦ పురము గూలె నటంచు
మది నెంచి తలవంచి - మమత డించి
కానున్న కార్యము ♦ ల్గాక మానవుగదా
యని ధైర్యమును బూని ♦ కినుక మాని
పొమ్ము నీకర్మమ్ము ♦ పోవక తీరదు
నమ్ము మింతటితో బు ♦ ణమ్ము సెల్లు

ఆ. ననుచు నిష్ఠురోక్తు ♦ లాడిన నాసతి
భర్త యనుమతించి ♦ పంపినటుల
భావమందు నెంచి ♦ పయనంబు సాగించె
దైవగతుల నెవరు ♦ దప్పగలరు. 41

క. పతియనుగతి యనుమతి స
మ్మతి యేదియు లేక మాతృ ♦ మందిరమున కా
సతి పోవ వెంటఁ బోయిరి
హితమతి పార్షదులు నంది ♦ కేశుఁడు ప్రమథుల్. 42

ఆ. అంద అట్లు పోయి ♦ యడవులఁ బల్లెల
నదుల దాటి మఱియు ♦ నగము లెక్కి
దిగుచు నడిచి కొన్ని ♦ దినములలో దక్ష
యజ్ఞవాటిఁ జేరి ♦ రతిముదమున. 43

ఉ. అచ్చట నున్నబంధుజను ♦ లాప్తులు దక్షునివల్ల భీతిచే
వచ్చిన యాసతిన్ గని శు ♦ భంబులఁ బల్క రోకించు కేనియున్
మచ్చికఁజూపఁబోరు పలు ♦ మాట లిఁకేటికి నేత్రియుగ్మమున్
విచ్చియుఁ జూడనోడి రవి ♦ వేకు లథోగతిఁ బోవకుందురే. 44

గీ. తన్నుఁ జూచియుఁ జూడన ♦ ట్లున్న జనకు
చర్యఁ గన్నారఁజూచి చం ♦ చలితహృదయ
యగుచు నాధుఁడు పోవల - దన్నమాట
వినక యవమతి నవమతిఁ ♦ బెనిచితి ననిః 45

ఉ. జన్మము సేయరో జనులు ♦ సంపదలం దులతూఁగుచుండరో
మన్ననఁ బొందరో భువిని ♦ మానితకీర్తి గడించియుండరో
ఎన్నఁడు నెవ్వఁ డీకరణి ♦ హేయగతిం జరియించె నియ్యెడన్
గన్నులఁ గానఁడయ్యెఁ దన ♦ కన్నసుతన్ గనుఁగ్రొవ్వి యుండుటన్.

గీ. అనుచు లోలోనిపరితాప ♦ మును భరించ
లేక కన్నీరుఁ గార్చి య ♦ నేకగతుల
నేడ్చి యేడ్చియు నిట్టూర్పు ♦ లెగయుచుండ
సభ్యులను జూచి తలయూఁచి ♦ సాహసించి. 47

భైరవి - చతురశ్ర

కంటిరేకదా - ఓసభ్యులారా !
వింటిరేకదా పు - ట్టింటివిధంబును ॥కం॥
కంటికొప్పుచేతఁ - గనఁ డీదక్షుఁడు-నా
వంటికూఁతుఁ గన్న - వార లీడ నున్న

మి. ఒంటిగనే - యీశ్వరుని
యింటికి నే వచ్చితి ము
క్కంటికి నే - నింటిదాన జంటదాన-హా ॥కం॥

చ. పిలువకున్నఁ గాని - పెద్దజన్న మని
తలఁచి తండ్రి యని - తారసిల్లితిని.

మి. వలదనఁగాఁ జెవిఁబెట్టక - కలికిని గా - వున నాపతి
వెలనెఱుఁగా-ఫల మిదెగా-గలిగెనుగా ॥కం॥ 48

ఉ. ఓమునులార ! నిర్జరకు ♦ లోత్తములార ! సదస్యులార ! యీ
భూమిని నిట్టిపాపములఁ ♦ బోయినవారలఁ గన్నవారొకో
పామరులైన నీగతికిఁ ♦ బాల్పడిరే సుత నిట్లు చూతురే
ఈమద మెట్టిదో గనుఁ డి ♦ సీయిటచుండకుఁ డంచు ఖిన్నయై.

మ. అకటా ! యెంతటిసంకటం బొదవె నే ♦ నత్యంతనిర్భాగ్యనై
వికటేచ్ఛాపరిభూతనై చెడితి నా ♦ విశ్వేశుమర్యాద నిం
తకుమున్నే వికలంబొనర్చితి మహా ♦ దైన్యంబు సేకూరె హా
యిఁక నామో మెటుసూపుదుర్ శివుని కిఁ♦సీ! యేటి కీప్రాణముల్ •

శా. నే నీదక్షునికూఁతునై మనుటకుం ♦ బెర్ దప్పు వేఱుండునే
నానాథుండును వాణి శ్రీసతియు నర్ ♦ 'దాక్షాయణీ'యండ్రుగా
దా ! నే నేమనిపల్కు-దానఁ దలమె ♦ త్తర్ సిగ్గుగాదా ! మదిర్
నానాఁటర్ రవరవ్వలై సమయుటే ♦ నాజన్మ గాల్పంగనే. 51

మ ం జ రి

అనితలపోయుచు దాక్షాయణి మదిఁ - దనపెనిమిటిని దలంచి
నిను సేవఁజేయ మఱియొకతనువుర్ - గొనెద దీని నిట డించి
జన్మ లెన్నియైన రాని నీకే - చరణదాసిఁ గాఁగలను
మన్మనోహరుండ ! నాదుతప్పుల - మన్నించఁగ వేఁడెదను
పాపాత్ముల కేప్రతీకారమును - జూపఁగ నెంచెదవో
ఏపగిదిని నావియోగదుఃఖము - నాపఁగ నెంచెదవో. 52

సీ. అనుచు నాసతి దండ్రి ♦ యాగాగ్నితోఁగూడఁ
దనదుయోగాగ్నిని ♦ దవులఁజేసి
పతివియోగాగ్నితో ♦ పాటు తత్క్రోధాగ్ని
ప్రజ్వలింపఁగ గట్టి ♦ ప్రీతినఁబట్టి

తనపరాభవ మను ♦ దావాగ్నితోఁగూడఁ
బంచాగ్ను లొక్కటఁ ♦ బ్రబలఁజేసి
వరుసఁబ్రాణానిల ♦ పంచకంబును దోడు
చేసి భూతము లైదు ♦ చేరియున్న
ఆ. ఆత్మదేహ మైదు ♦ నాహుతు లగునట్లు
చేసె దక్షువాటి ♦ శివునిబోటి
తనకుఁ గలిగియున్న ♦ దాక్షాయణీనామ
మార్పఁ దలఁచి మదిని ♦ హరుని గొలిచి. 53

వచనము

అప్పుడు దుర్భరాగ్నిజ్వాల లావిర్భవించి, జగత్త్రయం బొనర్చునా యనుభయంకరావస్థం గలిగింప నచ్చటిసభ్యులును, దేవతాగణంబులును, మఱియు నానాదేశాగతజనంబులును హాహాకారంబులు సేయుచు నిశ్చేష్టులై పడియుండి నిర్జీవప్రతిమలో యనఁ దగి యుండఁ గొంతవడికు రుద్రపార్షదులును బ్రమథగణంబులును గనులు విచ్చిచూడ జగ మంతయు నంధకారబంధురమై యుండ నేమియుం దోచక హరహరా! ఎంతకార్యము పుట్టె తల్లిలేనిపిల్లల మైతిమే. ఈశుం డీదుర్భరవియోగ మెట్లుభరించునో—ఈసమాచార మాచంద్ర శేఖరున కెఱింగించుట యెట్లు. ఏ మొగముతో నాయయ్యమోముం జూడఁగలమని, పరితాపపడి యెట్టకేల కెట్టులో యాధూర్జటియెట్ట యెదుటం బడి భోరున శోకింపుచు బోరగిలంబడి, దేనినిఁ జెప్ప నోరాడక వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు "దిక్కులేనివార మైతిమిగదా. మాయమ్మ దక్షాధ్వరవాటిం దన్నెవ్వరు మందలించక యవమానించినకతంబున రోషపరవశయై భీష్మించి చిచ్చునంబడి భస్మావశిష్ట యయ్యె. మా కేగతిఁ జూపెదవో ఎట్టు లీమాతృశోకంబును బోఁజేసెదవో, ఎట్టు లాయమ యవమానాగ్నిఁ జల్లార్చెదవో" యను దుఃఖాలాపంబులు సెవింబడ భవుఁడు గన్నులు దెఱచునంతఁ దోడన ఫాలనేత్రంబును దెఱచెనా యనునట్లు క్రోధాగ్నిజ్వాల లుప్పతిల్లి మహాప్రళయావస్థం జూపుచుండ దిక్కులదరునట్లును, దిగ్గజంబులకుఁ జెవుడుకలుగునట్లును,

భూమి గడగడ వడంకుచున్నను, ఒక్కహుంకారం బొనర్చి, జటఁ బెఱికి
భూమిపయిం గొట్టినంత దుర్భరస్తంభగర్భావిర్భూత వీరనృసింహోదయ
వేళాసముత్పన్న భయంకరారావము ననుకరించుచు వేయిపిడుగు
లొక్కటియై పడుచున్నట్లు లొక్కభీషణారావంబు మునుమున్న
బయలువెడలి తోడన భూమి భేదిల్లి యగాధకుహరం బేర్పడి యం
దుండి దాక్షాయణీపరాభవోత్థిత క్రోధాగ్నిజ్వాలయో యనునట్లు
లొక్కభయంకర తేజం బుదయించి కనులు చీకట్లు గ్రమ్ముచుండఁ
గత్రిపాదలవంటి జడలును, చండ్రనిప్పులం బోలినగ్రుడ్లును, కులిశం
బుల ననుకరించుకోఱలును, కొండగుహయో యనఁదగినకరాళవక్త్రం
బును, అక్షమాలలును, ఫణిభూషలును వెలుఁగొందు శూలచాపగదా
తోమరముసలాద్యాయుధంబులను ధరియించి, యనేకానుచరపరీ
వృతుండయి యపరరుద్రుఁడో యనఁదగినవీరభద్రుం డుదయించి,
రుద్రునకుఁ బ్రదక్షిణత్రయం బొనరించి నమస్కరించి, తదాజ్ఞంగొని
వికటాట్టహాసంబులు సేయుచు దక్షయజ్ఞవాటిం బ్రవేశించి, హుంక
రించుచు నిష్ఠురసింహనాదంబులు మిన్నుముట్ట ఉదగ్రదంష్ట్రాగ్రసంఘ
ర్షణోత్క్షిప్తాగ్నికణంబుల జన్నంపుపాకల బూదిసేయుచు "శేశే దక్షా
యెందుంటివి. భగా నిలు నిలువుము - పూషా పోకు పోకు" మను
చొక్కరొక్కరిం బట్టికొని భృగుని మీసంబులఁ బెఱికి, పూషుని దం
తంబుల రాల్చి, భగుని గ్రుడ్లు చిదిమి, మునుల బెదరించి దేవతలఁ
జెదరఁగొట్టి యగ్నుల నార్చి యజ్ఞోపకరణంబులఁ బొఱవైచి పాకల
సామగ్రిలం బాడుసేసి యాప్రదేశంబును శ్మశానతుల్యంబు గావించి
యార్చుచుఁ దిరిగి వచ్చి మహేశునిం గలిసికొనునంతలో వీరభద్రు
నిచేఁ బరాభూతులైన యింద్రాదిదేవతలు బ్రహ్మను బురస్కరించు
కొని విష్ణుదేవునికడ కేఁగి మొఱ్ఱలిడ నాదేవదేవుండు బ్రహ్మాదులం
గూడి కైలాసంబున కేతెంచి రుద్రుని వివిధంబుల స్తుతియించి ప్రస
న్నునిఁ గావించుకొని తదాజ్ఞానుసార మాదక్షునకు గొఱియతల నతికి
బ్రతికించి భగునకుఁ గన్నులం బ్రసాదించి భృగునకు గొఱియమీసం
బులం గట్టి యిట్లే తక్కినవారికి సవరించి యవశిష్టక్రతుఫలం బీళ్ళ

రున కర్పించి, యజ్ఞముం బూ ర్తిసేయించి యెల్లవారు దమతమనివా
సంబుల కరుగ నీశుండు బ్రహ్మచర్యంబుఁ బూని కైలాసంబునఁ దపం
బొనరించుచుండె నంత. 54

మంజరి

పూర్వచరిత మట్లు ? డపి యాసతి - పునర్జన్మము నొందసి
శర్వునిల్లు మెట్టఁదలఁచెఁ గావున - చలిమలభాగ్యము నరసి
అతనిభార్య మేనకాఖ్యఁ జెలఁగిన - సతిగర్భములోఁ జేరెఁ
అతివ కంత గర్భచిహ్న లొదవెను - హర్ష మంతటను మీఱెఁ.

సీ. ఆహార మింపుగా ♦ దయ్యె మాంద్యం బయ్యెఁ
జూచుకంబుల నల్పు ♦ సూడనయ్యె
మన్ను రుచ్యంబయ్యెఁ ♦ గన్నులు బరువయ్యెఁ
గౌను దొడ్డదియయ్యెఁ ♦ గష్ట మయ్యె
నొడలిలో మెఱుఁగయ్యె ♦ నులుకు చాలగ నయ్యెఁ
బుల్లఁగూరలఁ దిన ♦ బుద్ధియయ్యె
నోరూఱఁగా నయ్యె ♦ మాటాడ వేసట
మెండయ్యె నడువలే ♦ కుండ నయ్యె
గీ. అంతకంతకు భార మ ♦ త్యధిక మయ్యెఁ
గ్రొత్తకోర్కులు మదిలోనఁ ♦ గూడ నయ్యె
గట్టనాలికి వేవిళ్లు ♦ గలుగు టయ్యె
మొదటితల్లికిఁ దల్లి గాఁ ♦ బోవుటయ్యె. 56

క. నవమాసంబులు గడచెను
అవనీభృద్రాట్పురంధ్రి ♦ కంతటితోఁ బ్రా
సవికంపుఁజిన్నె లొదవెను
యువతీమణు లలరఁ బుత్త్రి ♦ కోద్భవ మయ్యెన్. 57

గీ. బాలికామణి సూతికా ♦ భవనమందుఁ
బెరుగుచుండెను నానాఁటఁ ♦ బ్రీతిఁ బెనుపఁ
బర్వతపుఁబుత్రి గావునఁ ♦ బార్వతియని
పేరువెట్టిరి వృద్ధలా ♦ పేరఁటాండ్రు. 58

ఉ. పుట్టినవేళ నెట్టిగ్రహ ♦ ముల్ శుభమిచ్చెనొ కాని బాలకుఁ
పుట్టినదాది తద్గృహము ♦ భూరివిభూతుల కాటపట్టువై
ముట్టినదెల్ల ముత్యమయి ♦ భోగపరంపరలం జెలంగె నే
పట్టున నేకొఅంత కను ♦ పట్టదు సంతయుఁ గన్నవారికిఁ. 59

సీ. కొన్నాళ్లు పొత్తిళ్ళఁ ♦ జెన్నారుచుండియు
నుయ్యాలం గొన్నినా ♦ ళ్లూగుచుండ
మోకాలుసేతులు ♦ మోపి తూఁగాడుచు
అంత కంతకుఁ దప్పు ♦ టడుగు లిడుచు
ముద్దులమూటల ♦ మురిపెంపుటాటలఁ
నియ్యనిపాటలఁ ♦ దేన లొలుక
బొమ్మలపెండ్లిండ్లు ♦ కమ్మనివంటలు
బిల్వార్చనంబులఁ ♦ బ్రీతి సలుపు

గీ. పూర్వవాసనచేత న ♦ పూర్వభక్తి
దినదినంబును విజ్ఞాన ♦ ఖనియు నగుచు
శైవనియతులఁ దీర్చుచు ♦ సంతసంబు
మెఱయఁ బుట్టింటిలో బాల ♦ పెరుగుచుండె. 60

—* మ ం జ రి *—

ఈవిధిఁ బెంపొందుచుఁ దన కెనిమిది - యేడులు వచ్చినయంతఁ
భావ మీశుసేవఁ జేయుచుంటకుఁ - బ్రీతినఁ బూనుకొన్నంతఁ
భవుఁడు ధవుఁడుగాఁ గోరి ఘోరమగు - వ్రతమును జేయఁదలంచి
సవినయమున నిజజననీజనకుల - చరణములకుఁ దల వంచి
ఆజ్ఞ యొసఁగుఁ డేగెదనని కోరిక - నంతఁ దెల్ప దిగులొంది
ప్రాజ్ఞులయ్యు సుతఁ బాయలేక పరి- పరివిధముల మదిఁగుంది. 61

శా. అమ్మా యేటికి నిట్టివాంఛ మది నా ♦ హా చెల్లునే నీకుఁ బై
కొమ్మన్ బండినపండ్ల నందుటకుఁ గో♦ర్కుల్ సాగునే యేరికిన్
సమ్మోదంబున నింటనుండి బహుళై ♦ శ్వర్యంబులం బొందు మో
హమ్మున్ జెందక మీశ్వరుండు సులభుం♦డా యేటి కీకష్టముల్ ?

## శ్రీరాగము - త్రిపుట

మానుమా - మాయమ్మ యీ
మాట వినఁగఁ జాల నోయమ్మా ॥మా॥
కానన-భూములకు నేగి - కష్టములను బొందఁగ నేలా

మి. కానిపోనిపనులకు నీ విటు - కాంక్షసేయ నేలా-బాలా
మానితసౌఖ్యముల మాన పసి-కూనా! నీ కగునా తగునా॥మా॥

చ. యోగులై స్వార్థసం - త్యాగులై యామహాభాగుని
వేగతుల న్వేడి వేడి - వేసటఁ బొందుచుందురు.
మి. భోగంబులకొఱ కాసచేసి - భూరిబాధలకు డాసి
యేగతి నీవామహేశునకు - నిల్లాలవు గాఁగలవు బేలవు ॥మా॥

ఉ. దేవత లెందఱో కలరు ♦ దివ్యవిభూతిఁ జెలంగువార లే
దేవతనైనఁ గోరఁదగుఁ ♦ దీక్షతపం బొనరింపఁజాలు దే
భావమునం దలంపుము త ♦ పంబన సాధ్యమె కోమలాంగివై
యేవిధిఁ గాయశోషణ స ♦ హింతువు తల్లి యరణ్యభూములన్.

సీ. అడుగు వెట్టఁగ లేని ♦ యరుణాబ్జ పాదవు
షట్పదాశ్రితపుష్ప ♦ సరణిఁగాని
చవిఁ జూడఁగా లేని ♦ సరసజిహ్వాగ్రవు
పక్వామరోర్వీజ ♦ ఫలముగాని
కంటఁ జూడఁగ లేని ♦ కమలాయతాక్షివి
బాలభానుప్రభా ♦ పటలిఁగాని
చెయిఁ బెట్టఁగా లేని ♦ చిగురు కేల్దానవు
చందనోద్వర్తన ♦ మందుఁగాని

గీ. ఇట్టిదానవు శైలపై ♦ నెట్లు నడతు
వెట్టు లుపవాసదీక్ష స ♦ హింతు వమ్మ
ఆతపంబున దప మెట్టు ♦ లాచరింతు
వమ్మ! సమిదగ్నికుశ లెట్టు - లందు దమ్మ!

సీ. వేవిధంబుల నిట్లు ♦ విలపించు తండ్రిని
నెట్టకేలకు నొప్పు ♦ నట్లుచేసి
తల్లి నట్టులె సమా ♦ ధానంబు గావించి
బంధుమిత్రులయాజ్ఞ ♦ వడసి తవిసి
కన్నియవోలె వ ♦ ల్కలముల ధరియించి
కావివన్నియదట్టి ♦ కౌను జుట్టి
అక్షమాలికను గృ ♦ ష్ణాజినంబును బూని
పూనిక నడవికిఁ ♦ బోవ నెంచి

గీ. ఇల్లు వెడలఁగఁ దనవార ♦ లెల్లఁ జూచి
మదిని జాలియు నాశ్చర్య ♦ ముదము లెసఁగఁ
తోడఁ జని కొంతదూర మం ♦ తో ప్రియత్న
మున గృహమ్ములఁ జేరి ర ♦ మ్మదిత వీడి. 66

వచనము

అంత నబ్బాలికామణి దనవారల వీడుకొని యభీష్టసిద్ధికై యిష్టదేవతఁ వేడుకొని యత్యంతసుకుమారాంగియయ్యును మహాకార్యసిద్ధికి మిక్కిలి పాటుపడవలసినది గావున నంతరాయముల లెక్కసేయక గడుసుఱాలకు జడియక కంటకజాలంబులకు జంకక గట్టులెక్కుచు దిగుచుఁ బల్లంబుల దాటుచు నెండవేడిమిని సరకుసేయక యిరుపక్కలం గలవృక్షంబుల నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనియున్న వల్లులం దూటిపోవుచు గ్రిచ్చపొదలం దప్పుకొనుచు భయంకరమృగారవంబులు గుండె లవియఁజేయనున్నను నేమాత్రముం బెదరక చలిచీమల బారులం దాటుచు ముందరుగుచుఁ బరమాప్తుం డగుశంకరునితో - సప్తపదిం గోరునదిగావున నం దేకపది తనకు లభించినట్లుగా నలరి యొకయేకపదిం బడిపోవ నెంచి తన్ను మించినకామంచికుసుమ్లిరుదెసల నొఱఁగి మార్గంబును గప్పియుంటచే వానిం దప్పించుకొని మార్గంబు నరయుచుఁ గొన్నికొన్ని చిన్నయేఱులను దమ కున్నయే కొలఁదిజీవనవసతికో మిన్నంటి కన్నుగానక తనహారిపరిమితిం దెలి

యక, యున్నతపదంబుల కెక్కి దిగజారెడు దూరస్థబంధుసంతతులను
వలె దాటిపోవుచు నాఁడు రెండుయామములకే మూడామడలు
నడచి ముందున్నయొక్కపల్లియం దిలకించి చేరంజేని, యందందుఁ
జెట్లనీడల రక్షాతంత్రపరికల్పితము లైనవనమాలికలు భుజపత్రనియం
త్రితములై సన్నని నారత్రాళులతోఁ గట్టఁబడియున్న మొలత్రాడు
లలోఁ బిల్లనగ్రోవులం దోపుకొని ప్రాయముచేతనేగాక సంప్రదాయ
ముచేతఁగూడ నేమాయ లెఱుంగక సహజవైఖరిని వచ్చియు రాని
గ్రామ్యభాషల నాడుకొనుచుఁ జిఱ్ఱగోలలు, గోలీలు, దాగుడు
మూఁతలు మేక పెద్దపులి మొదలగునాటల నాడుకొనుచున్న భిల్ల
జాతిపిల్లకాయలను, మఱియు బాలురయాటలం జూచి యేమేమియో
యనుకొనుచు నవ్వుకొనుచుఁ జెట్లకొమ్మల వ్రేలాడఁగట్టియున్న
దూసరతీఁగలయుయ్యెలల నూఁగుచున్న సవయస్కలైన బాలికలం
జూచి యలరి యావలం బోనెంచుచున్నప్పు డచ్చటిభిల్లనాయకు లీ
బాలికం జూచి యచ్చెరువంది యెవ్వరో తెలియఁగోరియు నడుగఁ
జాలక యడుగులంబడి యాతిథ్యమొసంగి చెట్టునీడన్ విశ్రమింపఁజేసి,
దోసిళ్ళనిండ దూసరి వేపుడుబియ్యమును దియ్యనివనఫలంబులను దీసి
కొనివచ్చి ముందుఁబెట్టినఁ గొన్నిటిమాత్ర మాహరించి నీరాని సేద
దేరి, వారల బహూకరించి యొకయామమాత్ర మచ్చట గడిపి
పిమ్మట నటవీమార్గంబుఁ బట్టిపోవుచుఁ గొంతమేరం జని మార్గంబు
గానక తడఁబడియు ధైర్యంబు వహించి నడచుచున్నప్పుడు తీక్ష్ణకంట
కంబులు దీర్ఘకాలశత్రువులవలెఁ బాదంబులం గస్సునఁ గ్రుచ్చుకొని
యసృగ్ధారల వెడలఁజేయఁ దీవ్రాతపంబుచే నొడలాపాదమస్తకము
వేడియెక్కి చెమ్మటలుగ్రమ్మ నాలుక దడియాఱ నీ రెండునం గానక
తల్లడిల్లుచు మనస్సునం దేలాటిమార్పును గలుగనీక కొంతవడి మెల్ల
గా నడచుచుండ సూర్యాస్తమయసమయం బాసన్నంబగుడు నొక్క
యెడ స్వతంత్రజీవనాధారములు గలభాగ్యవంతులను జారిణులవలె
నొకదానిపై నొకటిగా వచ్చి చుట్టుకొనియున్న లతామతల్లుల కాశ్రి
య మిచ్చియు శీలంబులం జెడనీక పరిగ్రహానుకూలఫలసంతతి నీయఁ

గలిగిన ఫలవృక్షములం జూచి నవ్వుచు, మిమ్ముఁ జూడనివారిం గను మఱుఁగనిచ్చి లభ్యఫలసంపత్తిని భూమిం బాతిపెట్టుకొని స్వవంశాభివృద్ధిఁ గోరుచు స్వార్థపరత్వమునఁ దవిలియుంట యేగొప్పతనము? మమ్ముఁ జూడనివా రున్నతావులకుఁ దావులం బంపి యాతిథ్యమిచ్చి పిలిచి పరిమళసంపత్తిని బూలలోఁ బెట్టి యొప్పగింపఁజాలుదుమే యని పరిహసించుపూలచెట్ల నెకసక్కెము లాడుచుఁ బొదువులం బోవుట గొప్పఁదనమా, ఈయకున్నఁ బండ్లు రాలఁగొట్టెద రన్న శంకచే ఫలవృక్షములును గావులే వెగిరిపోవునన్నభీతిచే మీరును అంగసౌష్ఠవంబేమాత్రముం జెడనీయక యల్పత్యాగంబుఁ జూపుట లెక్కయే; యున్నసర్వస్వము నేకాక సమయమువచ్చిన మూలధనమునుగూడ ద్రవ్వికొననిచ్చెదమే యనుచున్నపచ్చికకుదుళ్ళ నపోహామపోహమ్మని మీకీజాతివైషమ్య మేల స్వీయవర్గములందే సామరస్యము లేదే తమ్ముల నెట్లు భరియింతు రనుచు లోతులం గప్పుకొని గాంభీర్యముం జూపుచున్న చల్లని నదీజలమం దాడుచుఁ బాహాపఁ జఱుచేపలం బట్టియు హింసించక నొద్దుసంబెట్ట నవి జలమం దెగిరిపడుటఁ గని యానందించు జలపక్షులకుఁ బైనుండి ఱెక్కలు సాచి నీడనిచ్చు డేగల కందుబాటుగాఁ గ్రిందినుండి తీయనిపండ్లను రుచిచూచి వెఁగురవైచుచున్న శాఖామృగంబుల భుజములపై నెక్కించుకొని చెట్లకొమ్మలనుండి స్రవించుమధుబిందువులఁ జవిఁజూపు నెలుఁగుబంట్ల యొడలివెండ్రుకల చిక్కుఁదీయ నేతెంచు వ్యాఘ్రింబుల నఖంబులం జిక్కుకొను లేఁతపచ్చికలను జూచి పరువులెత్తివచ్చుచున్న లేడిపిల్లలఁగని వీక్షించి యయ్యది మహాత్ము లగుఋషులయాశ్రమభూమి యని గ్రహియించి ముందుకు నడిచి యందున్న మౌనులకు సాష్టాంగపడ నందఱు కరుణార్ద్రహృదయులై యాశీర్వదించునంత నొకవృద్ధతపస్వి యిట్లనియె. 67

ఉ. ఎవ్వనిబిడ్డవమ్మ యిటు • లెచ్చటి కేఁగెదవమ్మ యొంటిమై
పువ్వునకన్న మార్దవముఁ • బొందెను నీయొడలెంచిచూడ నో

యవ్వరో యెట్టికోర్కె హృదయంబునఁ గల్గెను జెప్పుమమ్మ పో
నెవ్వగ గల్గునమ్మ యిది ♦ నిశ్చయ మిచ్చట నుండుమా యనన్.

బిలహరి – ఖండజాతి.

జితక్రోధ మునినాథా – చెప్పెద నాగాథా
హితమతిని వినఁదగును – సతతనిర్గతభేదా ॥జిత॥
మి. శ్రుతపూర్వుఁడు మీకున్ – గతకల్మషుఁ డెన్నన్
స్తుతచరితుఁడు హిమవం – తుఁడు నాతండ్రి యగున్ ॥జిత॥
ఏను భవుఁ జేపట్టఁగా – నేగుదును గాన
కాని యేవ్రతవిధిని – గానఁ గల్గుదు నతని
మి. మానుగ నావిధుల స – మస్తము వినఁగోరెద
నీనులఁ బడసేయుఁడు – వేడుక లొనగూర్పుఁడు. ॥జిత॥

మంజరి

అన విని మునివరుఁ డాగామిని దన – యాంతరదృష్టిం జూచి
ఘనకేశనిపూజాఫల మీభా – మిని యని తనలోఁ దలఁచి
శివుఁడు వరుఁడు గాఁగలఁడు తపంబును – జేయుచుండు మమ్మాయి
దివిజు లంద ఱీకార్యమునకు య – త్నించెద రంతయు తోడయి
వ్రతవిధానములఁ దెలియఁగోరితివి – వాలాయము వినఁదగును
కతిపయదినంబు లుండు మిచట స – క్రమపద్ధతు లలవడును. 70

ద్విపద

అని యిట్లు కొన్నినా – ళ్ళచ్చట నిలిపి
మునివరుఁ డాయమ – ముచ్చట ల్వినుచు
యమనియమంబుల – సంతతం దెలిపి
క్రమముగా నాసన – క్రమములం గఱపి
పిదపఁ బ్రాణాయామ – విధి నెఱిఁగించి
మదిని బ్రత్యాహార – మార్గంబు నతికి

ధ్యానధారణములఁ - దగ సమాధులను
పూనికతోఁ దెల్పఁ - బూఁబోఁడి యంత
కతిపయదినములం - గడపె నచ్చోట
నతివకు నొకరేయి - యం దీశ్వరుండు
కలలోన వచ్చి య - తురపంచకంబు
తెలియఁగాఁ జెప్పి య - దృశ్యుఁడై నంత
వేగ మేల్కాని నిత్య - విధులెల్లఁ దీర్చి
ఆగట్టురాపట్టి - యాస్వప్నవిధము
మునితోడఁ జెప్ప స - మ్మోదంబు నొంది
వనితరో నీ వింక - వని కేగవచ్చు
నని యర్చనాదిస - మ్యగ్విధానముల
వినుమని చెప్ప నీ - విధి నొప్పమీఱ. 71

శంకరాభరణము - త్రిపుట

ఫాలనేత్రు నుపాసించువిధిని - బాగుగాఁ దెల్పెదనే తల్లీ
బాలరో యామహానుభావుఁడు - భక్తిసులభుం డని నమ్ముము.

మి॰ లోలత నేమాత్రింబును మదీ - గ్రాల నీకు భీతిల్లకుము
కాలకంధరుని పదయుగముల - కనులనుండి నెడసేయకు మెప్పుడు

చ. కొమ్మరో ముమ్మారు సంజలఁ - గుంకులాడు చలినీటఁ
నెమ్మది నేపూట కాపూట నీ - నిత్యనియతులఁ దీర్చుచుండుము

మి. ఉమ్మలికమఁ జెందకు మెయ్యెడ - నుపవాసము లభ్యసింపుము
ఇమ్ముగ యమనియమాదులయెడ-నేమాత్రము ప్రాలుమాలఁ
బోకుము ॥ఫా॥

చ. వేసవిఁ బంచాగ్నుల నొక్క - వేయిపాదియామములను
జేసి పిదపఁ బంచాక్షరీమంత్రి - సిద్ధికై పదివేలు జపించుము

మి॰ వాసిగ శీతర్తువులయందు - వాయుమాత్రపారణవై నిది
ధ్యాసతోడఁ గంతదఘ్నతో - యముల నుండ భవుఁడు నిన్ను
జేరును ॥ఫాల॥

క. ఈ నియమంబుల విని తీన
మానసమున నలరి యచటి ♦ మ్మౌనితతికిఁ దా
నానతు లొనరింపఁగఁ గని
మానుగ దీవించి రపుడు ♦ మాన్యచరిత్రన్. 73

క. వని కేగ సెలవు గైకొని
చని బిల్వాటవిని జేరి ♦ సంతస మెసఁగన్
గనుగొని నిర్మలజలముల
ననువగునని గిరిజ తపము ♦ నారంభించెన్. 74

సీ. ఒకచోటు సరసి ని ♦ మ్మోన్నతంబుల బాగు
పఱచి కుశాజినాం ♦ బరము లుంచి
ఒకయెడ శుష్కేంధ ♦ నకుశాదులను గ్రమ
క్రమముగాఁ గట్టలు - గట్టిపెట్టి
ఒకవంక సతతాగ్ని ♦ హోత్రి ముంచుటకునై
లోతుగా నొకచిన్న ♦ గోఁతిఁ ద్రవ్వి
ఒకచాయ నేకబి ♦ ల్వోర్వీజము న్నాటి
నాలుగంచులతిన్నె ♦ నోలి వేసి
గీ. మఱియు నొకదండఁ జల్లని ♦ తరువునీడ
నర్ఘ్యపాద్యాదులును దియ్య ♦ నైనఫలము
లుంచి యాశ్రమ కాతిథ్య ♦ మొసఁగ నెంచి
తపము సాగించె శివునిపైఁ ♦ దలఁపుఁ బెంచె. 75

అనుదిన మరుణోదయమున స్నానం - బాచరించి శుచి యగును
మనమునందు నీశమంత్రరాజం - బును పఠించు ముందుగను.
పిదప నగ్నులను జూచు వృక్షముల - నుదకంబులచేఁ దనుపున్
సదయయగుచు మృగశాబములకుఁ బచ్చనిగఱికలఁ దినఁగఁబెపున్
అంత యోగ మభ్యసించుఁ బ్రాణా - యామములను హెచ్చించు
శాంతమొప్ప భవుఁడొసఁగిన పంచా - క్షరాల మఱి జపియించు
పిమ్మట మానసపూజసేయుఁ గను - దమ్మిదోయి ముకుళించి
సమ్మతి నొకకాల నిలిచి యిటు ధ్యా♦నమ్ముసేయుఁ దల వంచి॥

(దండకము)

శ్రీమన్మహాదేవ దివ్యప్రభావా శుభంభావుకార్థప్రదానప్రవీణా భవాతీతసత్యాత్మనిత్యస్వరూపా మహానందరూపా మహానందికేశా నయానప్రధానా మహాపాపహంతా మహాతాపనిర్వాపదుర్వాపకోప నలాటోప శాపాయుధత్రాణసంతానకాష్ఠావసానా విమానాభియానానుకూలాతివేలాదరోదారభావాలవాలా కలాపూర్ణనిర్ణిద్రభద్రంకరా దుష్టనాశంకరా శిష్టపోషంకరా "శంకరాహం భవత్కింకరీ మాం కృపాయత్తదృష్ట్యా సమాలోకయన్ పాహి" యంచున్ నిన్నున్ వేడుచుంటిన్ మదిన్ నమ్ముకొంటిన్ మదీయప్రపంచంబు ప్రాణంబు మానంబు చిత్తంబు విత్తంబు నీవే ప్రమాణంబు నీవే ప్రమోదంబు నీవే ప్రధానంబు నీవే నిధానంబు నీవే ప్రసాదంబు లేకుండ నీలో ననుంగూర్చుకోవే భవానీ మృడానీ యటంచు న్ననుం బిల్వఁగాఁజేయు మోదేవ నీమెద్దు నెక్కించుకోవే మఱి న్నిదు దేహార్ధ మీయంగదే రాజచూడామణీ దివ్యతేజోమణీ భక్తచింతామణీ తే నమస్తే నమస్తే నమః

మ. ఇటు బిల్వాటవి నానగాత్మజ భవుం ♦ డే భర్త గాఁగోరి యు
త్కటనిర్వా దపియించుచుండె భవుఁడో♦కైలాసమం దుండి యె
ప్పటికిన్ దీరనిబ్రహ్మచర్యవిధినే ♦ పాటించె నీద్వంద్వసం
కటమున్ దీర్పఁగ బ్రహ్మఁజేరి యిటు లా♦క్రందించి రింద్రాదులున్.

ధన్యాసి – ఆట

భాషాసతీశా – పాపాచలకులిశా
పోషితభువన సం – తోషితనిజదాసా ‖భాషా‖
శేషశయననాభికు – శేశయసంభూత
భూషితసద్గుణ – పూతా స్వయంభూత

చ॥ శోషితాంతర్మోహసాగర – శోధితాతతతత్వసుపథా
భాషితశ్రుతిజాతభూత – ప్రకరకారణసత్యశపథా

చ. కనుము మమ్ములను గై - కొనుము మొక్కులను
వినుము మామనవి యొక - ఘనకార్య మొదవెను

మి. మును సతీమణి యజ్ఞవాటికఁ - దనశరీరము వీడి హిమవం
తునికిఁ బుత్రిక యయ్యె బిల్వ - వనమునం దపియించుచున్నది.

చ. ఆవేడి భరియింప నలవిగాదు మమ్ము -
గావఁజూడకున్న గతియేమి చతురాస్య

మి. మావెంట వచ్చి గనుమా - మానవతి పంచాగ్నులందున
నేవిధంబుగ నుండెనో హరు-డెమగఁడు గావలయునట మో ॥భా

సీ. అనవుడు నాకమ ♦ లాసనుం డిట్లను
సురలార! శంభుఁడు ♦ సులభుఁ డయ్యె
ఆనాఁటనుండి బ్రి ♦ హ్మానుసంధానంబుఁ
జేయుచున్నాఁ డెట్టి ♦ చింత లేక
కను విచ్చి చూడఁ డే ♦ కరణి మాటాడుదు
నైనఁ గొండొకయుపా ♦ యంబు గలదు
వినుఁ డాభవుని చిత్త ♦ వృత్తిని మఱలింప
మారుం డొకఁడు దక్క ♦ శౌరినైనఁ

గీ. జాలఁ డటుగాన వాని ♦ నే లీల నైనఁ
బంపుదురయేని గార్యమై ♦ వచ్చు దాన
యనుచుఁ జెప్పిన దేవత ♦ లతని వేడ
నియ్యకొని చే టెఱుఁగక ♦ యేగఁ దలఁచి. 80

మంజరి

మీనకేతనుఁడు సపరికరుండై - పూనికతో నిర్వేడలి
ధీనిధి యగునీశునికడ కేగి మ - దిని భీతిని బోఁదోలి
ఐదువిధములగు సూనశరమ్ముల - నన్నిటి నొక్కటఁ దొడిగెఁ
ఆదిదేవుగుఱిచేసి వేయ నవి - యతనిశిరమునం దాగెఁ
నారితోడ నే తెగియు దుమ్ము లెగ - బాఱి విరులపై వ్రాలెఁ
సార మేది ధనువు తుంటలయ్యెను - జాహ్నవి జెండా గూలెఁ.

మాధవుండు శత్రుఁజేరె మున్న - మామయుఁ దలపై నెక్కెఁ
క్రోధ మొందె ఘనులు చల్లగాలిని - గొఱుకక పైపై మెక్కెఁ
చేవఁ జెదిరి మొగిలిపూవు బాఱఁ - జేతఁబట్టె నామరుఁను
ఆవిరిని ముట్టఁబోఁడు గావున - నట్టెకాదమ్ముని హరుఁడు. 81

క. మూడవకంటం జూచిన
తోడనె కాముండు నగ్ని ♦ దొర్లినవిధమై
బూడిదగాఁ గని తత్సతి
వాడినకనుదోయి యుష్ణ - వారిం దొఱఁగన్. 82

(ఫీలు) - (చతురశ్ర)

అగఁజాలను - ఈ దుఃఖ మిం ॥కాగ॥
ఆగమవినుత - ఆదిదేవ నే ॥నాగ॥
ఏగతిఁ బోవుదు - నెవ్వరి వేడుదు
నాగతిఁ గానవా - నను గాపాడవ
భోగము లెడపితి - పురుషుని గెడపితి -
నాగభూషా వి - యోగముఁగూర్చితి
మి. సాగునెట్లు నాదినము లింక నో - సాధుజనావన సత్యాచారా
యోగినివలె నే నేదేశములకు - నేగుదాన నన్నెంతజేసితివి ॥అగ॥
చ. మఱచితివానను - వరమిచ్చితిమును - " పరమసుమంగలీ-భవ "
యని యనియును
సరగుననాపతి-సమయఁజేసితివి -హరహర నీవాక్యము దప్పాదువే
మి. పరమపురుష పసుపుకుంకుమలఁ గా - పాడుమయ్యా కానున్న
వాఁడ విటు
వరసాధ్వి యుసురుఁ బంచుకొనకు మో - ఫాలాక్ష వందనము
సేతు నే ॥నాగ॥ 83

మ ం జ రి

ఇటు విలపించెడు కామునిసతిఁ గని - ఈశ్వరుండు యోజించి
పటుతరముగ మున్నిచ్చినట్టి దీ - వన మదిలోనఁ దలంచి

భావికార్యముల దివ్యదృష్టికర - బదరాభముగా నెఱిఁగి
కేవలకరుణారసపూరిత దీ - ర్ఘికలలోన మది గరఁగి
హాయికల్గు నోయమ వాపోవకు - మనుచు వేయివిధములను
ఆయమ నోదార్చుచును బల్కె శృతి-పేయము లగువాక్కులను

సీ. అడలకు నీమగం ♦ డగ్గిపాలయ్యెను
విధివిధానంబు ద ♦ ప్పింపఁగలవె
దాన నీమైదువ ♦ తనము పోవఁగఁబోదు
నావాక్య మన్యథా ♦ నడవరాదు
ఆరహస్యంబు య ♦ థార్థంబుగా నీకుఁ
జెప్పెద విను శాంత ♦ చిత్త వగుచు
నుండుమా ద్వారక ♦ నుద్భవించు నితండు
ప్రద్యుమ్నుఁడని పిల్వఁ - బడుచు నుండు

గీ. రుక్మిణీకేశవులకుఁ బు ♦ త్త్రిం డనంగఁ
బరఁగు నాతఁడు యౌవన ♦ వంతుఁ డగుచు
నిన్నుఁ జేపట్టునందాఁక ♦ మిన్నకుండు
మఱియు వినఁదగు నిందొక్క ♦ మాట గలదు. 85

చ. అసురుఁ డొకండు శంబరుఁ డ ♦ హర్నిశముగ్ గనిపెట్టియుండి రా
క్షసకృతమాయచే శిశువుఁ ♦ జంపఁగ యత్నముసేయుఁగాని యే
దెసలను హానిరాదు వన ♦ ధిం బడవైచిన వాని నంతనే
మసలక చేప మ్రింగు నది ♦ మత్కృతమై నినుఁ జేరు కోమలీ.

ఉ. కావున శంబరాసురని ♦ కాయ్యమునందున వంటలక్కవై
వేవిధులన్ విధానముల ♦ వింతగఁ జేయుచు మెప్పు లొందుమా
దైవవశంబునన్ ఝషము ♦ దప్పక నీకు లభించు నందునన్
జేవఁ జెలంగుబాలుఁ గని ♦ చేయుము పోషణముం దదాజ్ఞచేన్.

గీ. అంత నాతఁడు యౌవన ♦ వంతుఁ డగుచు
రక్కసుం గూల్చి నిన్ను గా ♦ రవ మెసంగ
ద్వారకన్ జేర్చి సౌఖ్యము ♦ ల్వడయు ననుచుఁ
జెప్పు నాసతి యటు సేసెఁ ♦ జింతఁ బాసె. 88

మంజరి

అటులఁ దీక్షతప మాచరించునా - యద్రితనూభవ మదిని
నిటలాక్షుఁడు దయ చూపఁడా మెన్నకటయని దూఱుచు విధిని
పరిపరివిధములఁ జింతింపుచు గత - వత్సరముల లెక్కించి
కరకంఠా యని సంబోధించుచుఁ - గనుల నశ్రువుల నించి. 89

సీ. పెద్దకాలంబయ్యెఁ ♦ బ్రేమతో నీశుని
గాంచుభాగ్యము నాకుఁ ♦ గలుగదయ్యె
తపముల జపముల ♦ నుపవాసనియతులఁ
దపియించితిని గోర్కె ♦ దవిలి తవిలి
కరుణార్ద్రహృదయుండు ♦ కాలకంధరుఁ డంచుఁ
గొనియాడుదురు ♦ భక్తకోటు లెల్ల
నావిధి విపరీత ♦ మై వచ్చె నది యేమి
కారణమో పూర్వ ♦ కర్మ మేమొ

గీ. కాంతునిం గాంచు యోగ్యత ♦ గలుగ దేమొ
ప్రియునిపరిచర్య నాకు ల ♦ భించ దేమొ
కోరియున్నట్టి కోరిక ♦ గూడ దేమొ
భార్యగాఁ జేసి నన్నుఁ గా ♦ పాడఁ డేమొ. 90

మ. వని కేతెంచెడివేళ సన్మునులు నా ♦ పైఁ బ్రేమచేఁ బల్కి రో
యనవద్యాంగి సమీహితార్థము నవ ♦ శ్యం బందె దోయమ్మ యం
చని రా మాటయు వ్యర్థమై తఁరె నా ♦ హా యెట్టి నిర్భాగ్యనో
యనఘా! దీనశరణ్యా! పాహి యనఁ గు-య్యాలించవా యేలవా.

నాథనామక్రియ - త్రిపుట

కనికర మింతయైనఁ - గలుగదాయెనా యో
కాలకంఠా - కైలాసనివాస
దినము లేగుచునుండె - నెనిమిదేడులు నిండె
కనులఁ జూడ వైతివి - గట్టి దారా నీగుండె

మి. వనులంబడి నీకొఱకై నే - బడిబడి పదునిదుమలఁ జూడా
మన సెట్లుసహించె ప్రోడా - మఱిమఱి నీ కిదియే క్రీడా.

చ. తలిదండ్రులను బాసి - పలుసుఖంబులను రోసి
ఇలను నాదైవమ వని - తలఁచియుంటిని గాని
పిలిచినఁ బలుకవైతివి - తలఁచిన దయఁజూడ వైతివి
సులభసాధ్యుఁడ వని - సూక్తు లంతట విని
మి. కలలోఁ గనుపెన్నిధానమును - గైకొంటకు వెత్తిదానిఁ
బలెనైతిని జూడఁజూడ - నాధ నామకౌ్రియ యిదియే. ॥కని॥
చ. పరమకృపామయుండవని ♦ పల్కుదు రెల్లమునీంద్రు లెప్పు డే
కరణి గడించినాఁడవో సు ♦ ఖంబున వర్తిలి యిట్టికీర్తి నో
హర! యటుకాక పోయిన య ♦ థార్థములాడరొ మౌనిబృందముల్
సరగునఁ దెల్పు మిప్పటికి ♦ శంకరతఁ మఱి మార్చుకొంటివో
చ. నను నిటు గాసిఁబెట్టుదువె ♦ నాథ! యనాథశరణ్య! నాదు నె
మ్మనమున బాల్యమాది నిను ♦ మామకభర్త వటంచు నమ్మి కా
ననమునఁ జేరి యిట్టికఠి ♦ నశ్రమ లొందినఁ జూడవైతివా
కను మిఁక నాఁగఁజాలఁ దమ ♦ కంబునఁ బ్రాణము లిత్తు నీకిటఁ.
మ. తొలిజన్మంబున నుండి యెట్టియఘముల్ ♦ దోడ్తోడ నే తెంచెనో
ఇల నీసేవ లభించదయ్యె నకటా ♦ యీదేహ మింకేటి కో
జలజాతారివిభూషణా! యసురులం ♦ జాలించి జన్మాయుతం
బులనైనన్ నినుఁ బొంది ధన్యత మహా ♦ మోహాంబుధిం దేలెదన్.
గీ. ఇటులఁ జింతించియును నాస ♦ యేపు నొంద
యింతి యుపవాసములఁ దపి ♦ యించుచుండె
మాఱుఁ దవసానమున నెట్టి ♦ మాయఁజేసి
పోయెనో కాని శంభుఁ డా ♦ పూన్కి మాని. 96
సీ. ఫణిభూషలను దీసి ♦ స్ఫటికాక్షమాలలు
గొన్నిమాత్రమె గీలు ♦ కొనఁగఁజేసి
వ్యాఘ్రేభచర్మము ♦ ల్వదలి పెట్టియు నొక్క
కృష్ణాజినంబు డా ♦ కేలఁదాల్చి
శూలాయుధాదుల ♦ నాలయమం దుంచి
యుభయదానపాత్రిఁ ♦ నట్టె పట్టి

ఫాలాక్షమును గప్పి ♦ బాలచంద్రుని విప్పి
కనుదోయినే చల్ల ♦ దనము నుంచి
ఆ. కపటవటునిరూపు ♦ గైకొని శంభుఁడు
బిల్వవనమునందుఁ ♦ బ్రీతి మెఱయ
తన్నుఁగూర్చి కఠిన ♦ తప మాచరించెడు
నగతనూజ నేల ♦ నాత్మఁ దలఁచి. 97

మం జ రి

ఫాలనేత్రుఁ డిటు బ్రహ్మచారియై - భామినికడ కేతెంచి
తాలిమితోఁ దనకై శ్రమలొందెడు - తన్వీమణిఁ దిలకించి
వ్రతచర్యకు నియమంబులకును స - ద్వ్రతన కచ్చెరువొంది
అతివరూపలావణ్యములకు మది - నానందంబును బొంది
తనకుఁ దగినయిల్లాలని యెంతయుఁ - దనలోఁ దా నుప్పొంగి
కనికరించియును సరసమాడుటకుఁ - గడఁగి నంగి నంగి. 98

(నవరోజు) - (రూపకము)

బేలా - యీలీలను దప - మేలా చేసెదో
గోలా - చివురున దారువు - గోయఁ జూచెదో
మి. పూలసెజ్జ వీడనేల - భూమిపైఁ బరుండనేల
మేలిమిబంగారుబొమ్మ - మేలగునా యిది లెమ్మా
చ. వేలిదండ్రులు నినుఁగని - ఖ్యాతిఁ గాంచిరే
ఈతీరున నినుఁ గని వా - రెట్లు సైచిరే
మి. ఈతపంబుసేయుటకై - హేతువేమొ - వినఁదగునా
భీతనేత్రి! నీకు మంచి - పెనిమిటి గావలయునా
చ. పాఱఁజూడు మొక్కసారి - బ్రహ్మచారి నే
కోరిక కొనసాగె మంచి - కోడెకాఁడనే
మి. పేరు లేమ గాని గొప్ప - బేరకాఁడ నస్ఖలితుఁడ
మాఱెవ్వరు లేరు యొరుల - మాయలఁ బడ నీకె మగడ ॥బేలా॥
ఆ. తన్నుఁ జూచి యిట్లు ♦ తబ్బిబ్బులాడెడు
కపటవటునిచర్యఁ ♦ గాంచి గిరిజ

తామసించి శంకరం ♦ దవిలి జంకియుం దాల్మి
దక్కి యిట్టు లనియె ♦ వెక్కసమున. 100

(మోహన) - (చతురశ్ర)

పోమ్మా నీవు మఱి మాటలేల - యోపొల్లుమాటకారీ
దిమ్మరీఁడ!యిట్టిచర్యలకును మ - దిని సహింపఁజాల వెడలుఛీపో
ఘనతపంబుసేయుదానఁ గావున - కనికరించవలసె
కనుల కింత కానరాద పడుచులఁ - గినియసేయఁదగున నీతి లేదా
॥పోమ్మా॥

ద్వి ప ద

ఈవిధిఁ బల్కుచు ♦ నింతి యావటుని
పోవది యేమని ♦ ముమ్మాఱు లనుచు
కనుమూయఁగా ♦ నీలగళురూపు దోఁచి
కనువిచ్చి చూడ నా ♦ కపటవటుండు
కనబడుచుండ నే ♦ కతమో యటంచు
తన కిట్టిమోహంబు ♦ దవిలినందులకు
పరిపరివిధముల ♦ భావించి చూడ
కరిచర్మమును గాల - కంఠమున్ మఱియ
భవ్యత్రిశూలమున్ - ఫాలనేత్రంబు
జాలచంద్రుంిడును - ఫణిభూషణములు
వెలుగొంద్ర భక్తిచే ♦ వివశత్వ మొంది
పులకించి యష్టాంగ ♦ ములతోడ మ్రొక్కి
జయ కరుణామయ ♦ జయ జయామేయ
జయ సంతతావ్యయ ♦ జయ సదా విజయ
యనుచు వేవిధముల ♦ నాభవుం బొగడి
వినియతస్థలమందు ♦ వేంచేయఁ జేసి 101

మం జ రి

అర్ఘ్యపాద్యముల నాచమనీయము - సందఁగఁ జేయుచును
దైర్ఘ్యకాలికంబై చెలంగు నా - ధవిత్రమున వీచుచును

తుమ్మిపూల నేకబిల్వదళముల - తోఁ బాదము లర్చించి
కమ్మనిఫలములఁ దినఁబెట్టుచు స - క్రమముగ నాతిథ్యము నిచ్చి
మోకరించి పాదసేవసేయఁగఁ - బులకలెత్తి పరశివుఁడు
ఓకమలేక్షణ! యేకతమున ని - ట్లుంటివి నుడువు మనవుడు

భక్తికన్న మును బ్రీతియు లజ్జా - భావంబులు మెండయ్యెన్
యుక్తితోడ నచటు వాసి వేగమ - యుర్వీజము వెనుకయ్యెన్. 102

తపతీ మ్రొక్కుచు సర్వనాదులను మోదంబొప్పఁగాఁజేయ భ
క్తపరాధీనత న్యోమయానమున శ్రీ - కంఠుండు వేంచేసినన్. 103

చ. వలపలిచేయిఁ బట్టుకొని - వాణియు నిందిరసతీలలామ దా
పలిచెయిఁబట్టి మెల్లఁగ ను - పాయముసూప విమానరాజ మా
చలిమలపట్టి యెక్కె నువ - చర్యలుసేయుచు దేవజాలముల్
కలకలతూర్యనాదములు - గ్రమ్మఁగ నేగిరి సంతసంబునన్. 109

సీ. చనిచని హిమవంత ♦ మును జేరు సంతకు
మున్న సత్పురుషులు ♦ మోదమెసఁగ
స్వస్వకులాంగనా ♦ సహితులై యచ్చటి
కరుదెంచి సంగతు ♦ లెఱుకసేయ
కల్యాణవస్తు సం ♦ గ్రహమును జేయించి
యిల్లు సింగారించి ♦ యెదురుచూచు
చున్న గట్టులజెట్టి ♦ యుత్సాహ మేపార
మ్రొక్కిన తనకూఁతు ♦ ముద్దుఁజేసి

ఆ. వచ్చినట్టిసురల ♦ వందనార్చనములఁ
బెద్దఁజేసి వరుని ♦ బ్రీతిఁ జూచి
పెండ్లికూఁతుఁ జేసి ♦ పెద్దలయాజ్ఞను
సార మెుక్క మంచి ♦ సమయమందు. 105

కళ్యాణి - చతురశ్ర

ధారపోసెను దారికను సము - దారభావముతోడ ధూర్జటికి
దార తనతో నిలిచి జాహ్నవి - వారికలశముతోడఁ బోయ ॥ధా.

మి. సారసోద్భవుఁడు యాజ్ఞికుండయి–చతుర్వేదములను జేదువుచుండ
 కోరి సప్తఋషు లాశీర్వా - దములను నుడువుచుండఁగఁ జల్లగ
చ. పంచభూతము లర్ఘ్యముండు తు-పాచరుఁడు సాక్షులై యుండఁగను
 మించులను మఱపించునిర్జర - చంచలాక్షులుగూడి యాడఁగను
మి. ఎంచుచుఁ బూర్వాపరపురుషులు దరి -
 యించిరి నాతో నిరువదొకండ్రని
 మించిన సంతసమున నీశున కర్పించెఁ గల్యాణి ననురాగ మెసఁగ॥
గీ. ఇటుల నగరాజు గౌరీమ ♦ హేశ్వరులకుఁ
 బరమసంతోష మొప్ప వై ♦ వాహికంబుఁ
 జేయఁ జేడలు మంగళ ♦ గేయములను
 బాడి రీవిధి సురలు పు ♦ ష్పములు గురియ.

107

మంగళహారతి - సురట - (త్రిశ్రగతి)

మంగళములు మీకు సర్వ - మంగళామహేశులకు
మంగళరూపములఁ జెలఁగు - మాతాపితరులకు
మి. భంగము లెఱుఁగనివారు వి - పన్నులఁ గాచెడువారు
 తుంగహృదయు లమితదయా - పాంగములను గనువారలు ॥మం॥
 ఉభయులతపములకు మీ - రుభయులును సుఫలములు
 అభయప్రదానశీలు - రన్ని సేయువారలు
మి. విభవంబుల నలరుదురు - వినయాత్మ్మల నేలుదురు
 శుభచరితు లనంతునకును - సురట మీకనికరమే ॥మం॥

ఇది శ్రీపరమేశ్వరీకరుణాకటాక్షలబ్ధసారస్వతసంపన్నుండును, విశ్వామిత్రగోత్రోద్భవుండును, శ్రీరామకవచ కృష్ణయాఖ్యకవి పుత్రుండునగు అనంతభక్తునిచే రచియింపంబడిన పార్వతీపరిణయంబను భగవతీకథాసుధా సరోవరంబు సంపూరితంబు.

శ్రీపార్వతీపరమేశ్వరార్పణ మస్తు.